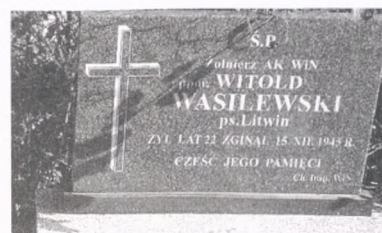

Miejsca pamięci Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość” – Inspektoratu Chełmskiego „WiN” Stowarzyszenia Społeczno – Kombatanckiego (6)

Jan Paszkiewicz

Tablica w hołdzie żołnierzom AK-„WiN” 1944-1954 w kościele par. pw. św. Michała Archaniola (2003 r.) oraz „bliźniaczy” pomnik nagrobny oficerów „Młota” na cmentarzu par. w Wojślawicach (odnowiony w 2003 r.).

O miejscach pamięci związanych z tradycjami AK w gm. Wojsławice wspominałem w odcinkach 3. i 8. poprzedniego cyklu. Jej malowniczy krajobrazowo teren z urokliwymi debrami – tak przyjazny „partyzanckiej republice” – stał się później matecznikiem oddziału zbrojnego Delegatury Sił Zbrojnych na Kraj pod dowództwem por. Henryka Lewczuka ps. „Młot”, o którym pisałem w odcinkach 2. i 3. cyklu niniejszego. O relacjach owego komendanta I. rejonu „WiN” obwodu chełmskiego z miejscową społecznością lokalną najlepsze świadectwo dała Jadwiga von Brandt: *Wraz z pojawieniem się „Młota” na naszym terenie zapanował upragniony ład nie tylko w oddziałach partyzanckich, ale także poza oddziałami. Był on nie tylko żołnierzem AK, ale też opiekunem całej naszej cywilnej ludności. Za jego kulturę osobistą, takt i rozważę cenili go wszyscy mieszkańcy Wojsławic i okolic, a młodzi ludzie, których miał w oddziale, gotowi byli za nim pójść w ogień. Umiął on zjednać w sobie dla swego działania społeczeństwo, tak, że nie było człowieka na naszym terenie, który nie brałby udziału w tej wielkiej sprawie. („Jakby wczoraj. Wspomnienia z Wojsławic i Chełma”, Chełm 2004, s. 100).*

Oddział „Młota” funkcjonował przez okres ponad 20. miesięcy – od uporządkowania i reorganizacji zastanych struktur zbrojnych przy pomocy ppor. Ryszarda Targowskiego-„Dzika” i ppor. Józefa Taszyckiego-„Lwa”, kwatermistrza rejonu (wizytacja i rozwiązanie poakowskich grup por. Stanisława Kulika-„Tarzana” i por. Stanisława Sekuły-„Sokoła”, poprzedniego komendanta rejonu; spoczywa na cmentarzu wojsławickim) po honorowe ujawnienie się, które po części barwnie opisała we wspomnianej książce J. von Brandt (s. 119-122). Według akt Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego z ujawnienia rejonu dowódcą placówki nr 3 Wojsławice (1. z 4. obok Rakółup, Krzywiczek i Żmudzi) był Antoni Litwin-„Lis” z Majdanu Nowego, jego zastępcą Kazimierz Kudyba-„Pantera”, a podlegały im plutony w Hucie, Majdanie, Nowym Majdanie, Poniatówce, kol. Putnowice, Starym Majdanie i os. Wojsławice. Z samym „Młotem” współpracowało nawet przejściowo pięciu funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej z posterunku w Wojsławicach (szer. Józef Błaszczuk-„Lis”, kpr. Leonard Piekut-„Orzeł”, szer. Roman Kraszewski-„Zdziebko”, szer. Czesław Skiba-„Granit”, szer. Edward Gałęcki-„Grom”), którzy 6 maja 1946 r. opuścili posterunek i dołączyli do oddziału. Ówczesny komendant posterunku, kpr. Jan Niewiadomski, natomiast miał powiązania z hrubieszowskim oddziałem „WiN” Czesława Hajduka ps. „Ślepy”.

28 grudnia 1945 r. oddział „Młota” zlikwidował w Majdanie Kukawieckim referenta

PUBP Chełm Jana Buczka, a 9 maja 1946 r. w Wojsławicach instruktora komunistycznej Polskiej Partii Robotniczej Andrzeja Piwonoskiego (wykonawcą wyroku był Jerzy Biegalski-„Skosny”, wspólnie ze Zdzisławem Kiernickim-„Kanią”). We wrześniu lub październiku 1946 r. w kol. Ostrów jego żołnierze ostrzeliwali się przed wchodzącymi na miejsce zakwaterowania funkcjonariuszami UB (w akcji obronnej wyróżnił się Bogusław Sołdon-„Majtek”), po czym wycofali bez strat. Pod Wojsławicami wytropieni i zaatakowani zostali 21 listopada r. przez Grupę Operacyjną Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego, przy czym poległo 3. partyzantów, zaś 11 grudnia 7. innych miało starcie z oddziałem Wojska Polskiego (zginął żołnierz Górnicki NI, a partyzanci wycofując się zgubili jedną pepeszę).

16 lub 17 sierpnia 1946 r. poległ z rąk UB koło Putnowic Franciszek Błazucki-„Sarna” – ur. 1917 na Wołyniu b. żołnierz 27. WDP AK i oddziału AK-DSZ „Sokoła” – pochowany na cmentarzu w Turowcu, zaś na cmentarzu par. w Wojsławicach spoczęli polegli 15 grudnia 1945 r. w Zaźdżarach ppor. R. Targowski-„Dzik” i ppor. Witold Wasilewski-„Litwin” (pochowani przy ogrodzeniu we wschodniej części nekropolii) oraz zmarli później z przyczyn naturalnych ppor. Stefan Winiarczyk-„Wyrwa”, żołnierze Edward Banach-„Długi” i Stanisław Targoński-„Konik”.

* * * * *

Inicjatywa wykonania tablicy pamiątkowej i renowacji 2. nagrobków w Wojsławicach była elementem większego przedsięwzięcia (w jego ramach planowano m.in. budowę obelisku przy Bazylice Narodzenia NMP w Chełmie) realizowanego od 2001 r. przez Prezydium Zarządu Inspektoratu w osobach Jana Kowalczyka – Prezesa, Stanisława Wychadańczuka/ Jana Lachowskiego – Skarbników i Stanisława Kaszczyka – Sekretarza, przy pomocy Wiceprezesa Zarządu Głównego Mieczysława Niedzielskiego (zadbał o pozyskanie dotacji celowej z U. ds. KiOR oraz odlew Krzyża „WiN”). Projektantem technicznym tablicy był inż. Jerzy Siczek z Chełma, zaś wykonawcą firma Kamieniarstwo i Betoniarstwo Nagrobkowe Tadeusz Lachowski z Wojsławic. Tablica z czarnego polerowanego granitu o wymiarach 50x80 cm i grubości 3 cm, ze złożonymi kutymi w głąb literami, została zamontowana na kotwy zamocowane w tylnej jej części (z wykorzystaniem zaprawy klejowej) na ścianie wewnętrznej kościoła – z prawej strony od wejścia głównego, pod chórem. Ponad nią umocowano odlany w mosiądzu emblemat

Krzyża „WiN”. Tablicę i Krzyż opasano ozdobnymi elementami wyciętymi z czerwonego piaszkowca o krawędziach zewnętrznych łupanych. Uroczystość „odślonięcia i poświęcenia tablicy upamiętniającej walkę i męczeństwo żołnierzy AK i WiN I. Rejonu Obwodu Chełmskiego” współorganizowana była przez Inspektorat i Urząd Gminy Wojsławice 11 listopada 2003 r. – w 85. rocznicę odzyskania niepodległości przez Polskę. Rozpoczęła się przemarszem zebranych z pocztami sztandarowymi, w rytm orkiestry Straży Pożarnej z Huty, od urzędy gminy do kościoła, gdzie w trakcie Mszy św. odślonięto (ppłk. M. Niedzielski, ppłk. doc. dr. hab. Zbigniew D. Boczkowski – Prezes Zarządu Obszaru Wschodniego z/s w Lublinie, por. Henryk Lewczuk ps.

„Młot”, Jacek Semeniuk – Wójt Gminy) i poświęcono (księża: Ryszard Ciostek – proboszcz i Stanisław Kryszczuk – administrator). W trakcie nabożeństwa por. Romuald Nowicki odczytał wzruszającą modlitwę w intencji Ojczyzny i Jej Obrońców autorstwa Zygmunta Ozoga-„Okonia”. Następnie przemaszerowano pod pomniki T. Kościuszki i Obrońców Wojsławic, gdzie złożono wieńce i zapalono znicze, oraz pod Gminny Ośrodek Kultury. Tamże odbyła się okolicznościowa akademicka z wystąpieniami oficjalnymi (Wójta, Senatora RP Jerzego Masłowski i Z. Boczkowski) i częścią artystyczną. Uroczystość zakończyła się spotkaniem koleżeńskim z przedstawicielami społeczności lokalnej przy obiedzie w stołówce szkolnej.